

Prof. dr. BRANKO KESIĆ
(1910 – 1988)

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada izgubio je 9. prosinca 1988. svog osnivača i dugogodišnjeg direktora, Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar« svog profesora i direktora, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu jednog od svojih najistaknutijih profesora, a Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti svog višegodišnjeg potpredsjednika, akademika Branka Kesića.

Branko Kesić rođen je 1910. godine u Vrbovcu, SR Hrvatska, srednju školu završio je u Karlovcu, a medicinski fakultet 1934. godine u Zagrebu. Nakon kratkog bolničkog staža zapošljava se u Središnjem uredu za osiguranje radnika gdje 1938. postaje šefom Odsjeka za higijenu rada i profesionalne bolesti. Početkom okupacije 1941. godine otpušten je pa radi u Narodnoj zaštiti u Zagrebu, za koje vrijeme surađuje s Narodnooslobodilačkim pokretom do 1944. godine, kada prelazi na oslobođeni teritorij. Djeluje u Zdravstvenom i socijalnom odjelu ZAVNOH-a a formiranjem prvog Ministarstva socijalne politike Hrvatske postaje načelnikom Odjela za socijalno osiguranje.

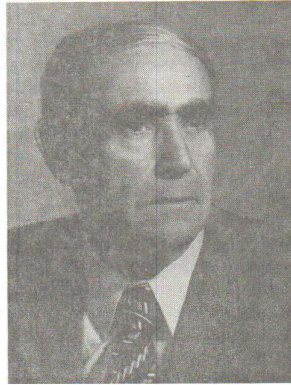
Interes i sklonost prema socijalnoj medicini, a posebno zaštiti zdravlja radnika, bili su glavnim uzrokom da je sjedinio svoj životni put sa životnim putem našeg u ono vrijeme najvećeg socijalnog medicinara, Andrije Štampara, kojega odonda pa do Štamparove smrti slijedi kako na Medicinskom fakultetu i Institutu za medicinska istraživanja i medicinu rada tako i unutar Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Na Medicinskom fakultetu postaje asistentom 1947, a docentom 1948. godine. Godine 1949. preuzima dužnost direktora novoosnovanog Instituta za higijenu rada JAZU (današnji Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada Sveučilišta u Zagrebu).

U međuvremenu postaje 1952. godine izvanrednim, a 1960. redovnim profesorom higijene i socijalne medicine te predstojnikom Katedre za higijenu i socijalnu medicinu na Medicinskom fakultetu. Direktor je Škole narodnog zdravlja »Andrija Štampar« od 1959. do 1970. godine, kada je sam odlučio da se s tog položaja povuče.

Izabran je za izvanrednog člana JAZU 1958. godine, a za redovnog 1968. godine. Od 1974. do 1978. tajnik je Razreda za medicinske znanosti JAZU, od 1978. do 1986. potpredsjednik JAZU, a do smrti član Predsjedništva.

Bio je međunarodno priznati stručnjak na području socijalne medicine, organizacije zdravstvene zaštite i obrazovanja javnozdravstvenih kadrova. Njegova bogata međunarodna djelatnost odvijala se najvećim dijelom u okviru Svjetske zdravstvene organizacije, ali su njegovi uspjesi kao odličnog stručnjaka i organizatora privukli interes i Rockefellerove fondacije, Svjetske banke i Macy fondacije, koje su u različitim fazama njegova života tražile njegovu pomoć u mnogim zemljama. Djeluje u Egiptu kao voditelj velikog dvogodišnjeg projekta kojim razrađuje model zaštite zdravlja u siromašnim ruralnim područjima, pa u Afganistanu i Pakistanu gdje razvija institute za javno zdravstvo. Problem zdravstvene zaštite stanovništva u uvjetima nedovoljnog broja zdravstvenih

kadrova proučava u Brazilu, El Salvadoru, Meksiku, Peruu i Venezueli, na osnovi kojeg iskustva razrađuje vlastiti model optimalne iskorištenosti kadrova uz primjenu koncepcije »pojednostavnjene zdravstvene zaštite« koji se u literaturi često citira i danas. Njegova svobuhvatna djelatnost na području edukacije u javnom zdravstvu i modela suvremenih škola javnog zdravstva rezultirala je objavljivanjem četiriju vrlo poznatih knjiga Svjetske zdravstvene organizacije u kojima je bio jedan od glavnih autora.

Znanstvena i stručna djelatnost Branka Kesića rezultirala je sa stotinjak radova i 7 knjiga. Istraživački radovi pokrili su vrlo široko područje od medicine rada do epidemiologije nezaraznih bolesti i zdravstvenog planiranja i zdravstvene ekonomike. Njegovi su radovi utjecali i na koncepcije koje su prihvaćene i kao osnovica organiziranja zdravstvene djelatnosti na području Hrvatske i cijele Jugoslavije.

Za svoj rad dobio je mnoga priznanja uključujući Republičku nagradu za životno djelo i Orden zasluga za narod za zlatnom zvijezdom.

S pravom se može reći da se najvažniji dio Kesićeve aktivnosti odnosio na zdravstvenu zaštitu radnika. Početak njegove djelatnosti na ovom području vezan je za rad u Zdravstvenom odjeljenju Središnjeg ureda za osiguranje radnika. Direktor tog odjeljenja bio je Željko Han (1876–1941) – osnivač suvremene medicine rada u našoj zemlji, koji je organizirao plansku borbu protiv profesionalnih bolesti, nesreća na radu i tuberkuloze radnika.

Godine 1939. Kesić objavljuje knjigu: »Higijena rada i profesionalne bolesti rudara i radnika onih poduzeća koja potpadaju pod rudarske zakone«.

Godine 1940. Centralni higijenski zavod u Beogradu u zajednici sa Središnjim uredom za osiguranje radnika iz Zagreba organizira u Beogradu prvi tečaj medicine rada. Uz Miroslava Schlesingera, Velizara Kosanovića i još nekih Kesić je nastavnik na tom tečaju.

Nakon završetka II svjetskog rata i borbe za oslobođenje naše zemlje, Kesić nastavlja sa svojom profesionalnom aktivnosti u zaštiti radničkog zdravlja.

Kesić je direktno angažiran na obnavljanju jedinica i službe koja se bavi zdravstvenom zaštitom radnika. Od posebnog je značenja bila njegova aktivnost u pripremama za organizaciju Instituta za higijenu rada. Andrija Štampar je kao predsjednik Jugoslavenske akademije na svečanoj sjednici Akademije, koja je održana 27. 12. 1947. objavio odluku o osnivanju Instituta. S organiziranim radom Institut je započeo u početku 1949. godine. Zaključkom Predsjedništva JAZU Branko Kesić postavljen je za direktora i preuzeo je vodstvo Instituta. Tu je dužnost obavljao do 1958. godine. Pišući u povodu 10-godišnjice Instituta za higijenu rada – sada Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada – Kesić na jednom mjestu kaže: »Današnja industrija uspijeva i napreduje na principima suvremene nauke. U naprednoj je industriji našeg vremena prošlo doba tehnološkog napretka koji je često kočio put industrijalizaciji bez ikakve veze s naukom, na bazi invencije, iskustva i mnogih, često vrlo skupih grešaka. Moderna je industrija osjetila, da bez primjene naučno-istraživačkog rada, koji se temelji na nizu osnovnih i primijenjenih nauka, nema ni maksimalnog uspjeha u proizvodnji. U današnju industriju sve više prodiru različite grane osnovnih nauka, statistika, naučna organizacija rada i mnoge druge naučne discipline, koje industrija prošlosti nije poznavala. Jedan od snažnih faktora, kojim se današnja industrija služi u ostvarenju svojih rezultata, jest higijena (medicina) rada. Higijena (medicina) rada je primijenjena nauka, koja ima zadatak da potpomogne industriju u ostvarenju maksimalne proizvodnje.« Izlažući ove svoje stavove Kesić dalje razrađuje Štamparove postavke istaknute u izlaganju prilikom donošenja odluke o osnivanju Instituta »kako moramo biti svijesni, da zaštita radničkog zdravlja nije samo pitanje humanosti već uvjet za izgradnju i uspješan razvoj naše socijalističke privrede«, te da se »pitanja zaštite radničkog zdravlja mogu uspješno rješavati samo ako se obrađuju naučno«.

Kao direktor Instituta, Kesić je imao ključnu ulogu u postavljanju njegove organizacije i privlačenju i izboru znanstveno-stručnih kadrova koji su trebali da razviju rad na pojedinim područjima, zatim u poduzimanju prvih uspješnih istraživanja za potrebe pojedinih industrija (zaštita zdravlja radnika u talionici olova, rudniku žive, proizvodnji feromangana itd.). Značajna je bila i njegova aktivnost u nastavnoj djelatnosti. U uskoj suradnji sa Školom narodnog zdravlja Institut je preuzeo nastavu higijene (medicinske) rada na svim tečajevima, individualnu nastavu i redovnu nastavu za studente Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Prvi dvosemestralni tečaj za diplomu higijene (medicinske) rada za liječnike koji je polazilo 12 liječnika (7 iz NR Hrvatske, 3 iz NR Slovenije, 1 iz NR

Bosne i Hercegovine i 1 NR Makedonije) bio je održan u školskoj godini 1949/50. Otada se takvi tečajevi redovito održavaju u okviru postdiplomskog studija medicine rada. Treba spomenuti i Kesićevu zaslugu u pokretanju »Arhiva za higijenu rada« 1949. godine koji je 1955. godine promijenio naslov u »Arhiv za higijenu rada i toksikologiju«. Kesić je bio prvi urednik Arhiva i obavljao je tu funkciju s prekidom od 2 godine (1955–1956) do 1965. godine. Godine 1954. Kesić izdaje priručnik Higijena rada – namijenjen studentima medicine i liječnicima, sestrama i inženjerima, koji se usavršavaju u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu i koji ima zadatak da u najkraćim crtama pruži osnovno znanje o higijeni (medicini) rada.

Od prvih dana svojeg djelovanja u Institutu za higijenu rada Kesić je nastojao da Institut ostvari što uži kontakt s pojedinim inozemnim institutima i istaknutim stručnjacima za higijenu rada. U vezi s tim treba istaknuti njegovu ulogu u školovanju prvih stručnih kadrova Instituta u inozemstvu. Značajni su bili i sastanci stručnjaka za higijenu rada organizirani 1950, 1953. i 1958. godine u Zagrebu na kojima je pored domaćih sudjelovao i veći broj vodećih stručnjaka iz svijeta među kojima su bili: D. Hunter, T. Bedford, C.N. Davies, S.F. Forssman, F. Koelsch, G. Lehmann, E.R.A. Merewethur, G. Pancheri, R. Truhaut, E.C. Vigliani, E.W. Baader, F. Hartogenesis i drugi. Ti su sastanci i uspostavljeni kontakti prethodili organizaciji kasnijih nacionalnih kongresa medicine rada u nas (prvi 1964. godine) te održavanju 19. međunarodnog kongresa u Dubrovniku 1978. godine.

Kada se prikazuje Kesićev doprinos medicini rada, treba, razumije se, spomenuti i njegove članke o rezultatima provedenih istraživanja u kojima je bio direktno uključen, npr. u vezi s utjecajem rada na razvoj muške omladine, o profesionalnim alergijskim bolestima, higijeni rada u vojnoj industriji, hematološkim učincima mangana i žive, problemima starenja u aktivnoj populaciji.

Kesićev doprinos u suvremenom koncipiranju i organiziranju znanstvenih, nastavnih i zdravstvenih aktivnosti usmjerenih očuvanju i unapređenju zdravlja našeg stanovništva, posebice radničkog zdravlja imat će trajnu vrijednost.

M. Šarić i F. Valić